

Noregs første blinde prest som utfordring til kyrkjeleg mangfaldsrekruttering

Tidsskrift for praktisk teologi
Nordic Journal of Practical Theology
Årgang 40. Nr. 2/2023
[s. 90-98]
<https://doi.org/10.48626/tpt.v40i2.5547>

Magne Bjørndal
mb578@kyrkja.no

Innleiing

Erik Bråtveit (1896—1972) var den første blinde presten i Noreg. Ja, før han vart prest, var han først ute både som blind gymnasiast, og som blind student.

Denne artikkelen handlar om vegen hans inn i presteneste – om motstand han møtte, men òg om støtte og hjelp som han fekk. På denne bakgrunnen drøftar eg nokre problemstillingar rundt menneske med nedsett funksjonsevne i kyrkjeleg teneste. Eg er særleg oppteken av mekanismar som kan hindra rekruttering, men løftar òg fram nokre andre utfordringar.¹

Interessa mi for å skriva om Erik Bråtveit heng saman med at eg er blind, og har arbeidd som kyrkjelydsprest sidan 1991.

Livshistoria

Dette er ingen biografi, men det er likevel naturleg å starta med eit riss av livet hans:

Erik Bråtveit vaks opp på eit gardsbruk i Suldal, i ein søskenflokk på sju. Som sjuåring fekk han hjernebetennelse, og mista synet. I niårsalderen byrja han på blindeskulen, som den gongen låg i Klæbu. Der vart det både undervist i det vanlege folkeskulepensumet, og i handverksfag. Det viste seg snart at Bråtveit aldri kom til å verta nokon dugande handverkar, men at han hadde sær gode teoretiske evner. Han vart difor oppmuntra til å ta meir utdanning, og gjekk middelskulen på Sand i Ryfylke, og gymnaset i Volda. Den einaste høgare utdanninga blinde til då hadde teke, var lærarskule. Med ei slik utdanning ville det mest realistiske vera å få seg arbeid som lærar på ein blindeskule. Det hadde han ikkje lyst til, og dessutan meinte styraren på blindeskulen at det ville verta få ledige stillingar på dette feltet dei næraste åra.

¹ Ein stor takk til Geir Sørebo, Oddvar Johan Jensen og Otto Prytz for hjelp med å henta inn kjeldemateriale. Like eins til Sølvi Marie Risøy som har lese eit utkast, og gjeve konstruktive innspel.

Bråtveit ville gjerne studera teologi, og vart innskriven som student ved Det teologiske fakultet på Universitetet i Oslo. Han gjennomførte studiet på normert tid, og tok teologisk embetseksamen i 1927. Etter ein prosess, som eg kjem attende til, vart han konstituert som kapellan i Berg ved Halden i 1928, og vart verande i den stillinga til han gjekk av med pensjon i 1963. I 1935 gifta han seg med Nora Øberg, og dei fekk to døtrer. Som pensjonistar budde dei på Røa i Oslo.

Vegen til ordinasjon og tilsetjing

I 1969 gjorde Erik Bråtveit eit lydopptak, der han deler minne om det han har opplevd, og reflekterer over livet sitt. Lydkvaliteten er somme stader dårleg, så innimellom er det ord eg ikkje har greidd å fanga opp, men det har likevel vore ei svært verdfull kjelde i arbeidet med denne artikkelen.

Han fortel om eit møte på slutten av studietida, der kandidatane frå Universitetet og Menighetsfakultetet gjekk gjennom ledige stillingar, og avtalte kven som skulle søkja på dei. Det var stor prestemangel, og ingen av dei hadde vanskar med å få seg arbeid. Han gjekk nokså nedtrykt heim, fortel han, for det hadde vel ikkje noko for seg at han søkte prestestilling ...² Han gav likevel ikkje heilt opp, og på veg heim til Suldal skreiv han eit brev til alle biskopane, der han forklarte situasjonen sin. Han fekk respons frå biskopen i Oslo, Johan Lunde (1866—1938), som gjerne ville hjelpe.

I alle framstillingar eg har lese av Bråtveit sitt liv, bortsett frå lydopptaket der han sjølv fortel, heiter det at han vart hindra av eit lovkrav om at prestar måtte vera lekamleg lytefrie. Som døme siterer eg frå boka som kom ut til Blindeforbundet sitt 50-årsjubileum (Aasland 1959: 148):

Ordinasjonen av Erik Braatveit ble vanskeliggjort på grunn av en lovbestemmelse fra Kristian V.s tid. Bestemmelsen står ennå ved makt og forordner at en prest kroppslig sett må være lytefri, og det var jo ikke Braatveit siden han var blind. Det måtte en kongelig resolusjon til som ga dispensasjon fra loven før ordinasjonen kunne finne sted.

Her må det vera snakk om *Christian 5.s norske lov* frå 1687. Problemet er berre at det ikkje står noko der om at ein prest må vera lytefri. Eg har prøvd å undersøkje korleis denne misforståinga kan ha oppstått. Det næraste eg har kome er ei notis i Dagbladet 1.2.1928. Her heiter det (s. 1):

Som man vil huske blev det nylig uteksaminert en blind teolog Eirik Bråtveit. Han blev foreløbig nektet ordinasjon under henvisning til en lov fra Kristian 5. tid. Det heter her at prestene skal være legemlig lytefri, men det står pussig nok ikke et ord om åndelig lytefrihet. Nu må man imidlertid gå ut fra at saken bringes i orden. Såvel biskopene som Det teologiske fakultet og Menighetsfakultetet samt riksadvokaten har anbefalt at hr. Bråtveit får dispensasjon fra de gjeldende bestemmelser, så han kan opnå ordinasjon.

2 Bråtveit: *Livshistoria mi*, del 2 spor 5

Noregs første blinde prest som utfordring til kyrkjeleg mangfaldsrekruttering

Dagbladet tek feil når dei hevdar at *Christian Vs norske lov* fastset at ein prest må vera lytefri. Men lova har ein «skranke», som gjorde at ein ikkje var nøydd til å tilsetja ein prest, dersom ein meinte han var ueigna. I NL 2,3,2 heiter det:

Derefter³ kalder den, som Rettighed dertil haver, saadan een Person, som hand agter beqvem at være, og lader hannem høre af Menigheden, som hand er kaldet til, i Provstens Nærværelse, saa fremt Tiden og Stædet det i nogen Maade tilstæde. Og hvis Menigheden da imod hannem noget haver billigen at kunde sige, enten paa hans Liv og Levnet, eller paa hans Gaver, maa de det ved Supplication, eller Memorial, paa behørige Stæder med Superintendentens og Provstens Paaskrift andrage, og deris Bevislighed derpaa tillige lade følge; Og hvis befindis noget Uskikkeligt hannem at være overbevist, da bør hand uden videre Proces ej at nyde Kaldet, men en anden dertil at kaldis.

Det kunne altså vera mange grunnar til å nekta ordinasjon, men det skulle skje etter ei individuell vurdering, og det var ikkje noko krav om perfektjon.

Då Departementet gav biskopen løyve til å ordinera Erik Bråtveit, var det ikkje denne paragrafen dei dispenserte frå. Derimot gjorde dei eit unntak frå NL 2,3,9, som seier at ingen må ordinerast dersom han ikkje er tilsett i eit bestemt embete. Ordinasjonen er nemleg ikkje ei godkjenning som gjer at ein kan søkja prestestillingar. Vanleg prosedyre er at ein som nyutdanna vert tilsett i ei stilling, under føresetnad av at biskopen utfører ordinasjonen. Normalt er ordinasjonen gyldig livet ut. Bråtveit var ikkje tilsett i ei stilling som kravde ordinasjon, og kunne dermed i utgangspunktet ikkje ordinerast.

Ikkje berre biskop Lunde kom Bråtveit til hjelp, det gjorde Blindeforbundet òg. Han vart tilsett som reisesekretær i Østlandske *Blindeforbund*. Her skulle han m.a. delta på gudstenester der det var takkoffer til Blindeforbundet. Etter at han var ordinert kunne han både vera predikant, og – heilt eller delvis – leia gudstenester, etter avtale med den lokale presten. Bråtveit vart altså ikkje vigsla til ei ordinær prestestilling, men for å kunna "... utføre de kirkelige forretninger og handlinger som vedkommende biskop til enhver tid finner å kunne overlate ham".⁴ Departementet gav løyve til ordinasjon, men dette gav han likevel ikkje dei same rettane som andre teologiske kandidatar: "Dog bør ordinasjonen ikke gi ham rett til å konkurrere om prestekall eller beklede geistlige embeder på like fot med andre prester." Døra inn til framtidige kyrkjelege stillingar vart likevel ikkje heilt stengd: "Det bemerkes at det ikke har vært meningen nu å treffe noen endelig bestemmelse om hvorvidt Braatveit for alltid vil være avskåret fra å utnevnes i fast embete. Skulde det i praksis vise seg at han kan utføre alt som tilligger en prests embedsplikter fullt tilfredsstillende, er det forutsetningen at saken om hans utnevning, f.eks. i et prestegjeld hvor der er to prester, i tilfelle kan optas

3 Viser til paragrafen framfor, der det heiter at når eit embete vert ledig, skal prosten dra til den aktuelle staden, og frå preikestolen framføra bønner om at Gud må forsyna kyrkjelyden med ein god prest.

4 Her og i det følgjande vert det sitert frå brev frå Kyrkje- og undervisningsdepartementet til Oslo biskop, datert 14.2.1928

til behandling.” Kva så med framtidige synshemma teologar? “Man skal sluttelig bemerke, at eventuelle spørsmål om ordinasjon av teologiske kandidater, som mangler synsevnen, formentlig bør avgjøres efter omstendighetene i hvert enkelt tilfelle, og at den avgjørelse, som foreslås i nærværende tilfelle, således ikke er ment uten videre å skulle kunne påberopes i eventuelle tilfeller.”

10. februar 1928 vart Erik Bråtveit ordinert av biskop Lunde. Biskopen ville ikkje berre hjelpa Bråtveit til å få ordinasjon, men òg til å få prøva seg i ordinær presteneste. I mai skriv han til soknepresten i Berg:

21. august førstkommende blir det resid. Kapellani i Berg uten prest. Jeg vil da gjerne høre hvad De og menighetsrådet mener om muligheten av å benytte pastor Braatveit som vikar, iallfall for en tid, så det kunde vise seg om han kan brukes til sådant arbeide eller ikke. Jeg ser gjerne at man gjør et forsøk, og man behøver ikke å frykte for at der på nogen måte skulde skje noget anstøtelig eller kirken uværdig, selv om forsøket ikke skulde lykkes. Hans blindhet legger ham visstnok vanskeligheter i veien som det for oss seende kunde synes umulig for ham å overvinne, men det er på den annen side ganske merkelig hvorledes de blinde vet å finne sig til rette. Jeg vil gjerne så snart som mulig få høre Deres og menighetsrådets mening om dette.”⁵

Det tek meir enn ein månad før soknerådet gjer vedtak i saka. Det er ikkje avvisande, men heller ikkje entusiastisk: “Asak Menighetsråd vil ikke motsette sig at pastor Bråtveit får bestyre embetet under ledigheten.”⁶

Her må det ha hendt noko meir enn det som går fram av den formelle korrespondansen. I lydopptaket frå 1969 fortel Bråtveit at soknerådet var usikre.

... Men kunne det ikkje la seg ordna slik at eg kom der bort og blei kjend med menighetsrådet, og kunne prøva å halda ei gudsteneste der? Og det var eg svært viljug til. (...) Det var den 8. juli eg hadde den gudstenesta, og det gjekk bra.⁷

Her verkar det altså som han var oppe til ein slags eksamen 8. juli, endå om saksgangen var avslutta nokre dagar tidlegare. Eg veit ikkje korleis dette heng i hop, men vil tru det hadde vore mogleg å stogga vikariatet dersom inntrykket etter gudstenesta ikkje hadde vore tillitvekkjande.

Det er naturleg at soknerådet var usikre. Det er forståeleg, og var det endå meir i 1928, at ein ikkje kan sjå for seg korleis det mangslungne arbeidet som presteyrket inneber kan gjerast utan syn. Det fanst tenesteplikter som ein blind prest ikkje kunne utføra. Eit eksempel er føring av kyrkjebøker, som måtte gjerast med penn. Det var Erik Bråtveit sjølv sagt klar over, og han hadde tenkt gjennom korleis det kunne løysast: Han hadde ei seksti år gammal ugift tante, som etter mange år som lærar godt kunne tenkja seg å gå av med pensjon, for å hjelpa han. Ho stod for hushaldet, førte kyrkjebøker og

5 Brev frå Oslo biskop til sogneprest Lund, datert 26.5.1928

6 Møtebok for Asak menighetsråd 1.7.1928, sak 1

7 Bråtveit: *Livshistoria mi*, del 2 spor 6

Noregs første blinde prest som utfordring til kyrkjeleg mangfaldsrekruttering

følgde han rundt når det trongst. Etter at han gifta seg gjekk Nora, og – då dei vart gamle nok – døtrene hans inn i denne rolla. I dag har Nav ordningar for slikt, den mest aktuelle ville truleg vore funksjonsassistent.

I alle fall flytta han inn i Asak prestegard 16. august 1928, og vart verande der dei neste 35 åra.

Fekk ikkje stiga i gradene

Erik Bråtveit fekk altså prøva seg i eit vikariat. Men kva med avansement, eller høve til å flytta på seg etter mange år på same stad?

Gjennom alle åra i Berg var han konstituert, han vart aldri fast tilsett. I biografien som dottera hans gav ut heiter det:

Midt på -50-tallet reiste far inn til biskop Smemo i Oslo, og spurte om han burde søke et annet kall; han hadde jo vært i Asak så lenge. Men biskopen svarte at han hadde ikke fått en eneste klage på den blinde presten, og anbefalte ham å bli der han var. (Holm 1988:89)

Det kan vera fleire grunnar til å gje eit slikt råd, og vi som ikkje var til stades skal ikkje dra forhasta slutningar. Det er likevel påfallande at det verkar som han ikkje på noko vis vart oppmuntra til å prøva seg på nye utfordringar.

Pastoralteologiske innvendingar

Vi har sett at Dagbladet var positivt innstilt til at Bråtveit skulle få ordinasjon. I kyrkja var nok meiningane meir delte.

Olav Skjevesland (1942—2019) fortalde meg ein gong at mange såg på det som eit slags arbeidsuhell at Erik Bråtveit fekk prestestilling. Han sa òg at Gabriel Skagestad (1879—1952) i si *Pastorallære*, hadde åtvara mot denne typen tilsetjingar. Skagestad skriv:

I nær forbindelse med kravet om alder og modenhet står også spørsmålet om hvad der bør kreves av legemlig førlighet og lytefrihet. Man kan her ikke opstille det krav at presten absolutt må være uten enhver legemlig lyte eller mangel. Det avgjørende må være at der ikke er noget ved hans legemlige utrustning som enten objektivt hindrer ham fra forsvarlig å utføre sin tjeneste, eller som vil virke særlig støtende eller pinlig på menigheten. De enkelte tilfeller vil da måtte avgjøres hver for sig av de kirkelige myndigheter. I den siste tid er det spørsmål blitt aktuelt hos oss om en helt blind mann kan bli prest. Dette spørsmål må efter vårt syn besvares derhen, at han ikke bør overdrages regulær prestetjeneste. Der kunde tenkes forhold hvor han kunde gjøre fyldest for sig, i særlig anstaltsvirksomhet eller lignende; men det vil i det lange løp være ham umulig på forsvarlig måte å utføre de plikter som tilligger et regulært prestekall. Det samme gjelder om en mann var helt döv. Han vilde i mange forhold være heldigere stillet enn den blinde, men dog så vesentlig hindret på viktige punkter i sin tjeneste, at han ikke bør bli prest. Vi har her for øie dem som er helt

blinde eller døve, før de er kommet inn i prestedtjenesten. Overfor dem som mister syn eller hørsel i tjenesten, bør kirken vise all rimelig overbærenhet, særlig hvis de har anledning til f. eks. å skaffe sig personellkapellan. Men også her må hensynet til menigheten gå foran hensynet til presten. (Skagestad 1930:134f)

Dette er sterk kost! Rett nok seier Skagestad at det må gjerast individuelle vurderingar. Likevel er han heilt avvisande til at ein blind kan vera kyrkjelydsprest, endå han veit at ein blind prest går lys levande omkring i Halden-distriktet, og utfører dei arbeidsoppgåvene som høyrer til stillinga hans. Han nemner ikkje namn, men det synest klart at alle som las boka då ho kom ut visste kven det var snakk om. Eg er einig i at omsynet til kyrkjelyden må gå framfor omsynet til presten, men fanst det konkrete døme på at kyrkjelyden vart skadelidande ved at den som utførte prestenesta var blind?

For ein blind prest som prøver å lytta aktivt, er det elles interessant at Skagestad meiner det er enklare å vera døv enn blind i dette yrket ...

Når Skagestad argumenterer for at blinde og døve ikkje bør vera prestar, viser han – så langt eg kan sjå – ikkje til bestemte bibeltekstar. Det har derimot motstandarar av kvinneleg presteneste gjort. Tilsvarende gjeld dersom ein meiner at personar som lever i homofile parforhold ikkje bør vera prestar. Det går òg an å finna bibelsk belegg for at prestenesta bør stengjast for blinde og andre med nedsett funksjonsevne. Det er i så fall mest aktuelt å visa til 3 Mos 21,17-21, der det m.a. heiter at ein blind ikkje kan bera fram offer for Gud. Det finst knapt nokon som vil hevda eit slikt synspunkt. Prestetenesta slik den er skildra i *Det gamle testamentet* er så ulik prestenesta i kyrkja i dag, at det ikkje er relevant å dra inn denne teksten som argument mot at t.d. blinde kan vera prestar. Det kan likevel tenkjast at teksten har influert på tankegangen til teologar som har meint at det burde stillast krav til at prestar bør ha visse fysiske eigenskapar.

Eit døme på ein slik teolog er Erik Pontoppidan (1698—1764). Han skriv i *Collegium Pastorale Practicum* frå 1757:

En person, som før sin Indtrædelse i Embedet, har nogen kjendelig Meen eller Skavank, som man kalder det, særdeles nogen Meen paa Øine, Mund eller Hender, at det kunde give Anstød -, han burde ved dette sit Vandheld være selv saa discret, at han heller udvalgte en anden Profession, end just den, i hvilken han ugentlig skal træde frem og staae tilmaals for Menighedens Øine, saavel som for dens Tanker. (Her sitert frå Pontoppidan 1850:62)

Pontoppidan går altså ikkje inn for eit forbod, men meiner dei det gjeld bør ha vett til å halda seg unna presteyrket.

Korleis vart funksjonshemming forstått?

Erik Bråtveit må ha vore dyktig, og arbeidd mykje. I tillegg vart han hjulpet fram av folk som trudde på han og ville han vel. Mi hypotese er at han som nyutdanna møtte ei

haldning som fleire med nedsett funksjonsevne bør møtast med: Vi veit ikkje om dette går, men vi gjer eit forsøk. Denne haldninga gjorde at han fekk prøva seg som vikar i Berg, og fekk sjansen til å visa at han dugde. Slik vert Johan Lunde eit føredøme: Han møter den aktuelle kandidaten, snakkar med han om situasjonen hans, og konkluderer med å la han få sjansen.

Verken han eller Gabriel Skagestad legg fram noko prinsipielt syn på korleis vi skal forstå funksjonshemming. Men medan Lunde er open og velvillig, er Skagestad langt meir avvisande. Han fortel lesarane sine korleis ein prest bør vera, og den forteljinga samsvarar ikkje med at presten kan vera diagnostisert som blind eller døv. Han tenkjer, slik ein tradisjonelt har gjort, på funksjonshemmingar som medisinske tilstandar, som gjer at individet ikkje kan utfalda seg like fritt som andre.

Dei siste tiåra har denne forståinga vorte utfordra av ei sosial tilnærming, der ein er oppteken av tilrettelegging, og av å fjerna samfunnsskapte barrierar. (Tøssebro 2010:16f)

For meg er det eit viktig poeng at ein ikkje kan stengja ei heil gruppe ute frå å vera prestar, eller ha andre yrke. Ein må vurdere kvart enkelt tilfelle for seg.

Mange resonnerer omtrent slik: Viss eg måtte gjera jobben min med attlatne auge, ville eg ikkje få det til, altså kan ikkje denne jobben gjerast av ein blind. Nokre gonger stemmer dette, men ikkje alltid. Resonnementet er ei kortslutning fordi den blinde arbeidssøkjaren ikkje mista synet i går. Vedkomande har truleg vore blind lenge, og har fått opplæring og trening i å takla livssituasjonen sin.

Eit mangfaldsperspektiv

Erik Bråtveit vart dels møtt med skepsis, dels meir ope og med tiltru til at han kunne utføra prestenesta tilfredsstillande sjølv om han var blind. Eg vil hevda at ei slik meir open haldning er lettare å oppnå med ei sosial, enn med ei reint medisinsk tilnærming til funksjonshemming. Grunnen er at ein med ei medisinsk tilnærming i for stor grad vert oppteken av på den eine sida yrkesutøvarane sine avgrensingar, og på den andre sida av oppgåver som må utførast på ein bestemt måte.

I ein artikkel argumenterer teologen Inger Marie Lid for at Den norske kyrkja bør rekruttera medarbeidarar ut frå ein tydelegare mangfaldsstrategi. (Lid 2017) Ho peikar på at menneske med nedsett funksjonsevne er ein del av det mangfaldet som danner samfunnet, og ikkje ei gruppe som skal skiljast ut frå «dei normale». Ho slår fast at det dei siste tiåra har vore utkjempa harde slag kring spørsmålet om først kvinner, deretter homofile kunne vera prestar. Det har ikkje vore tilsvarende merksemd kring spørsmålet om funksjonshemma kunne ha dette yrket. I dag er prestenesta i prinsippet open for alle desse gruppene, og i ei luthersk kyrkje gjev dette meining ut frå tanken om det allmenne prestedømet. Ho drøftar programmet *Veien til prestatjeneste* (VTP), som vart innført i 1997 (programmet vert no kalla *Veien til vigsling*). Ho kritiserer eit punkt i dokumentet som låg til grunn for programmet, der det heitte at kandidatane måtte ha «Sosial, psykologisk og fysisk funksjonalitet som gjer at vedkommende kan fungere m.h.t. prestatjeneste».

I ein artikkel i *Luthersk Kirketidende* (Lid 2022) går ho vidare inn i denne tematikken, og viser til «Forskrift om skikkethetsvurdering i høgere utdanning», fastsett av Kunnskapsdepartementet i 2006.⁸ Dette dokumentet har seinare vorte svært viktig, ettersom det utgjer størstedelen av eit vedtak Bispemøtet gjorde i mai 2023.⁹ Saka gjeld «Universell utforming og vigslende stillinger», og innleiingsvis vert det vist til det punktet om sosial, psykologisk og fysisk funksjonalitet som er sitert ovanfor. «Evalueringskriteriene som utvalget i 1997 fremsatte, og som Bispemøtet vedtok, er siden den tid ikke formelt evaluert eller endret. Kriteriene er dermed formelt sett fremdeles gjeldende, selv om erfaringen tilsier at disse anvendes i ulik grad og i praksis fortolkes forskjellig.» Vidare heiter det: «Dersom det råder en forståelse om at det kun er mennesker med fysisk funksjonalitet som kan fungere m.h.t. prestedtjeneste og som kan bli vigslende til tjeneste i Den norske kirke, må Bispemøtet drøfte om kriteriene bør endres og/eller kommuniseres på en annen måte enn i dag.»

§ 5 i «Forskrift om skikkethetsvurdering i høgere utdanning» gjeld profesjonsutdanninga i teologi. Bispemøtet legg dette dokumentet til grunn, og forsyner det med ei innleiing om at kandidatar som skal vurderast som eigna for vigslende må «... være forankret i Den norske kirkes tro og normgrunnlag (skrift og bekjennelse) og fremstå som personlig egnet for tjenesten og kommende yrkesoppgaver.» Deretter vert det lista opp ei rekkje kriterium som diskvalifiserer for vigslende. Dei fleste av dei er heilt ukontroversielle, som t.d. at kandidaten «viser truende eller krenkende atferd i studiesituasjonen eller overfor brukere, konfidenter eller barn, unge og voksne i sårbare livssituasjoner», (pkt. d).

Det siste punktet (i) er derimot meir diskutabelt: «kandidaten er ikke i stand til å utføre de yrkesmessige handlinger tjenesten krever.» Denne formuleringa er open for ulike tolkingar, og det er – slik Lid slår til lyd for – grunn til å undersøkje om den medverkar til å stengja ute menneske med nedsett funksjonsevne frå kyrkjeleg teneste (Lid 2022).

Det er òg grunn til å setja søkjelys på andre mekanismar som kan hindra kvalifiserte søkjarar frå tilsetjing i kyrkjelege stillingar. Eit døme kan vera å stilla krav om førarkort for bil i stillingsutlysingar. I somme tilfelle er eit slikt krav sikkert på sin plass, men det kan òg føra til at ein stengjer ute søkjarar som kunne ha fungert godt i stillinga, og som ikkje ville ha påført arbeidsgjevar urimelege skysstgifter.

Eiga røynsle som blind prest tilseier at mangelfull tilgang til viktige dataprogram er ei hindring: Det går greitt å skriva ei preike, lesa ei nettside eller finna fram i eit rekneark. Derimot kan programvare som er utvikla for å brukast i kyrkja vera meir eller mindre utilgjengeleg. Dette kan gjera det unødig tungvint å samhandla med andre medarbeidarar. Dette er eit generelt problem for synshemma arbeidstakarar, og det trengst ei lovendring, slik at det vert stilt dei same krava til denne typen spesialprogram som til nettsider og andre løysingar retta mot ålmenta.

⁸ <https://lovdata.no/dokument/SF/forskrift/2006-06-30-859> lese 8.9.22

⁹ Sak BM 26/23

I 2023 gjorde Kyrkjemøtet eit vedtak om «Likeverdig tilgjengelighet og tilhørighet - universell utforming av og i kirken»¹⁰ Her heiter det m.a. at kyrkja skal «... være en arbeidsplass som fremmer likestilling, inkludering og mangfold også når det gjelder funksjonshemmede.» Det vil etter kvart visa seg korleis dette vert følgt opp i praksis.

Det er eit hovudpoeng i denne artikkelen at spørsmålet om kven som kan verta ordinert eller tilsett som prest må vurderast individuelt. I ei slik vurdering kan nedsett funksjonsevne vera ein faktor. Somme gonger er dette ein ressurs, men det kan òg vera ei hindring i arbeidet som prest. Det er ein del av mangfaldet i skaparverket, men samstundes òg eit utslag av at lidning og vondskap høyrer med til livsvilkåra våre. For ei breiare drøfting av dette, viser eg til artikkelen min i Luthersk Kirketidende. (Bjørndal 2019)

Avslutning

Å vera blind handlar sjølvsagt om medisinske tilstandar, og om dugleikar som set ein i stand til å meistra kvardagen utan synssansen. Men like mykje handlar det om universell utforming, og om at samfunnet legg til rette assistanseordningar og andre tiltak som fremjar aktiv deltaking. I denne artikkelen har eg, ut frå nokre glimt frå Erik Bråtveit sitt liv, teke til orde for at ei sosial, ikkje berre ei medisinsk forståing av funksjonshemming må liggja til grunn når ein rekrutterer til kyrkjelege stillingar. Slik utnyttar ein betre den einskilde sine nådegåver og evner, og avspeglar i større grad mangfaldet blant dei som yrkesutøveren skal gjera teneste mellom.

Som blind har eg saktens møtt utfordringar, både i studietida og i yrkeslivet. Han som eg har skrivne om her tok teologisk embetseksamen seksti år før meg, og for han må utfordringane ha vore vesentleg større. Han vart uteksaminert og gjorde nytte for seg i yrkeslivet både fordi han var dyktig og uthaldande, og fordi han hadde folk rundt seg som la til rette for at han kunne utnytte evnene sine. Det fortener fleire med nedsett funksjonsevne å få oppleve.

Referansar

- Bjørndal, Magne (2019). Ufullkomen prest i ei ufullkomen verd. *Luthersk Kirketidende* 154: 502-505. Finst òg her: <https://www.kabb.no/KABB-Nytt/ufullkomen-prest-i-ei-ufullkomen-verd/>.
- Holm, Inger-Nora Bråtveit. (2008) *Min fars øyne*. Licentia.
- Lid, Inger Marie (2017). Challenges from the UN Convention on the Rights of Persons with Disabilities: Access to Theology and Church Practice in the Church of Norway. *Journal of Disability & Religion*, 21:1, 30-42.
- Lid, Inger Marie (2022). Variasjoner i funksjonsevne som livsvilkår: Fra filantropi til rettferdighet. *Luthersk Kirketidende* 157: 259-263.
- Pontoppidan, Erik (1850). *Collegium Pastorale Practicum*. København.
- Skagestad, Gabriel (1930). *Pastorallære*. Lutherstiftelsens forlag, Oslo.
- Tøssebro, Jan (2010). Hva er funksjonshemming. Universitetsforlaget.
- Aasland, Geburg (1959). *Blindesaken i Norge*. Oslo.

¹⁰ KM sak 7/23